

# EATA Evropská asociace transakční analýzy

---

Oficiálním jazykem EATA je angličtina. Tato verze, psaná v angličtině, je verzí „oficiální“.

## Etický kodex EATA

Schválený hlasováním delegátů EATA: v červenci 2007 a 2011

### Úvod

Záměrem Etického kodexu EATA je poskytnout vodítka jak národním organizacím přidruženým k EATA, tak všem členům EATA. Má členům EATA působícím v oblasti psychoterapie, poradenství, práce v organizacích a ve vzdělávání pomoci jednat eticky.<sup>1</sup> Úkolem každé z národních asociací je srozumitelně kodex uplatnit ve svých národních etických směrnících TA.

Kodex mimo to informuje veřejnost, jaké chování může v těchto souvislostech očekávat od členů asociace.

Kodex se zaměřuje na kritéria profesionálního etického chování. Hodnoty a s nimi spojené etické zásady jsou základem pro utváření etického chování a pro odhalování chování neetického. Je pro všechny členy EATA závazným klíčovým dokumentem a změnit ho může pouze výbor EATA. Etické směrnice EATA (aktualizované v listopadu 1995), jež se nyní nazývají deontologické směrnice, jsou stále v platnosti a národní asociace je mohou přebírat. Jsou tedy dokumentem, který je nezávislý na Etickém kodexu EATA.

Národní asociace přidružené k EATA přebírají Etický kodex EATA a užívají ho jako referenční rámec pro rozbor konkrétních situací svých členů. Každý člen EATA se jím musí řídit ve své praxi. V opačném případě uloží národní asociace sankce<sup>2</sup>.

Tento kodex se skládá ze tří oddílů: první oddíl je úvodem do kodexu a popisuje jeho základní pohled na etiku; druhý oddíl je jádrem kodexu a definuje základní hodnoty a odvozené etické zásady. Třetí oddíl je uplatněním těchto hodnot a zásad v praxi. Oddíly jsou tedy následující.

---

<sup>1</sup> V nynějším kodexu se užívá ve vztahu ke všem členům EATA, kteří používají TA a/nebo další koncepce coby modely pro chápání a změny jednotlivců, párů, skupin nebo organizací pojem „praktik“ („practitioner“). Slovem „klient“ je označován kterýkoli uživatel, pacient, student, skupina nebo organizace, jež je příjemcem profesionálních služeb členů EATA.

<sup>2</sup> Sankcí může být dočasné pozastavení nebo konečné zrušení členství.

## **Oddíl I: Obecný rámec o etice**

- 1.1 Několik definic etiky
- 1.2 Základní předpoklady
- 1.3 Přístup Etického kodexu
- 1.4 Hlavní cíle
- 1.5 Povinnosti
  - 1.5.1 Povinnosti národních asociací přidružených k EATA
  - 1.5.2 Povinnosti členů národních asociací

## **Oddíl II: Jádru Etického kodexu**

- 2.1 Základní hodnoty
- 2.2 Základní etické zásady

## **Oddíl III: Od kodexu k praxi**

- 3.1 Úvod
- 3.2 Rastr pro etické posuzování
- 3.3 Závěr

**Příloha: Články Všeobecné deklarace lidských práv, které se vztahují k základním hodnotám**

## **Oddíl I**

### **Obecný rámec o etice**

#### **1.1 Několik definic etiky**

V nejširším smyslu je etika<sup>3</sup> filozofickým oborem, který se zabývá lidským jednáním, a zahrnuje jak morální záměr, tak lidskou vůli. Etika<sup>4</sup> předpokládá schopnost zvolit si způsob jednání. Zahrnuje schopnost jedince rozhodovat se podle vlastních parametrů (subjektivní etika) a brát ohled na stanovisko druhého (inter-subjektivní etika).

Deontologie (profesní etika) je učení o morální odpovědnosti a závazku praktiků jednat eticky.

#### **1.2 Základní předpoklady**

- *Mezi etikou a praxí<sup>5</sup> existuje úzká souvislost: chování může být etické nebo neetické v závislosti na tom, zda podporuje či nepodporuje blaho sebe a druhých.*
- *Etika je obecný rámec, který praktika vede při poskytování profesionálních služeb a je vždy základem jeho praxe. Neomezuje se na řešení obtížných a problematických situací.*
- *Etika identifikuje hodnoty, které lidem pomáhají uskutečňovat jejich lidský potenciál; hodnoty, které jsou základem etických zásad jako vodítek pro naplňování hodnot. Zásad, které jsou základem deontologických norem a slouží jako vodítka pro profesionální praxi.*

---

<sup>3</sup> Definice pochází z italského slovníku, *Dizionario delle Idee*, Sansoni, 1977, s. 392.

<sup>4</sup> Ve striktním smyslu je etika synonymem morálky („Ethos“ a „Mos“ v řečtině a latině znamenají zvyklosti, zvyky) a vztahuje se ke schopnosti sebevytvoření s cílem dojít naplnění: jednáme tedy eticky, jestliže naplňujeme svůj potenciál a podílíme se na jeho naplnění u druhých.

<sup>5</sup> *Praxe* znamená profesionální vztah pomoci, který nastává, jestliže se praktik a uživatel shodnou na jednoznačné smlouvě. To se týká všech čtyř oblastí: Psychoterapie, Poradenství, ve Vzdělávání a v Organizacích; uplatnění může být různé, avšak princip je ve všech těchto oblastech týž.

### **1.3 Přístup Etického kodexu**

*Etický kodex EATA* určuje *základní hodnoty*. Tyto hodnoty nabízejí referenční rámec informující praktiky o jejich osobním a profesním chování, s cílem podporovat blaho lidí zúčastněných v profesionálním vztahu. Tyto hodnoty pomáhají vytvářet kritéria etického a profesionálního chování. Kodex zahrnuje základní hodnoty a odvozené etické zásady a používá je jako základ pro etickou praxi ve všech pomáhajících profesích.

*Deontologické směrnice* (směrnice pro profesní etiku) nabízejí řadu normativních pravidel určených k regulaci chování praktiků na ochranu práv každého klienta. Tyto směrnice jsou striktně vázány na zákony země a jsou specifické pro různé profesní subjekty.

Cílem *Etického kodexu* a *deontologických směrnic* je zajistit lidská práva stejně jako dodržování zákonů země.

V tomto kodexu je kladen prvořadý důraz na důležitost zastávání jednoznačných hodnot a etických zásad, a vytvářet tak referenční rámec pro zvládání široké škály situací, včetně takových, které v Etickém kodexu nejsou konkrétně popsány.

Tento přístup přesouvá etickou praxi od uplatňování sady pravidel, jež stanoví, co se smí a nesmí dělat, ke zvažování hodnot a zásad, jimiž se řídí praktikové v TA. Popis naší etiky v podobě obecných hodnot a zásad navíc pomáhá brát zřetel na kulturní odlišnosti v rámci společenství EATA a poskytuje národním asociacím šablonu, kterou mohou integrovat do svých národních deontologických kodexů (kodexů profesní etiky). Lze se setkat se situacemi, které nejsou v konkrétních kodexech popsány, nebo čelit rozhodování mezi několika etickými zásadami. Za takových okolností se jakýkoli zvolený postup stává neetickým pouze pokud lze prokázat, že praktik nevynaložil přiměřenou péči v souvislosti s hodnotami a zásadami TA. Veškeré příklady jsou uváděny s cílem naznačit dobrou praxi a nejsou zamýšleny jako vyčerpávající.

### **1.4 Hlavní cíle**

1. Posílit povědomí a uvažování praktika ve vztahu k etice (hodnotám a zásadám stejně jako normám a zákazům), s cílem vytvořit referenční rámec pro analýzu lidských situací.
2. Poskytnout členům EATA jednoznačný etický rámec, aby tak praktikové měli k dispozici kritéria, která jim pomohou volit si etické postoje a používat je coby šablonu při analýze praktických situací.
3. Poskytnout určité příklady uplatňování etických zásad odvozených z hodnot, a umožnit tak praktikům porozumět vztahu mezi zásadami a hodnotami namísto toho, aby se pouze nadměrně přizpůsobovali určitému souboru pravidel.
4. Prezentováním hodnot a etických zásad namísto seznamu pravidel a požadovaných způsobů chování doložit nezbytnost sebereflexe.

## **1.5 Povinnosti**

Vzhledem k povaze EATA, jež je asociací sdružující asociace, má tento oddíl dvě části: první je zamýšlena pro asociace a druhá pro individuální členy EATA. Přijetí Etického kodexu je předpokladem pro členství v EATA jak pro asociace, tak pro individuální členy.

### **1.5.1 Povinnosti národních asociací přidružených k EATA**

Každá národní asociace přidružená k EATA souhlasí s tímto Etickým kodexem a zavazuje se k následujícímu.

- Vytvořit vlastní deontologické směrnice (mohou vycházet z deontologických směrnic EATA) v souladu:
  - s Etickým kodexem EATA,
  - se směrnicemi profesionální praxe EATA a ITAA,
  - se zákony země.
  - Národní deontologické směrnice musejí zohledňovat různé profese praktiků TA a kulturní aspekty.
- Zajistit, aby každý člen dodržoval Etický kodex EATA, směrnice profesní praxe EATA a ITAA a národní deontologické směrnice, a aby je uplatňoval při své práci.
- Postarat se o vyřešení místních situací, kdy profesní chování některého člena není v souladu s národními deontologickými směrnicemi, s Etickým kodexem EATA a zákony země.

### **1.5.2 Povinnosti členů národních asociací**

Každý z individuálních členů (zpravidla v rámci národní asociace) souhlasí s Etickým kodexem EATA a zavazuje se k následujícímu.

- Používat ho coby referenční rámec pro své etické uvažování a reflexe a jako vodítko v praxi.
- Dodržovat deontologické směrnice (směrnice profesní etiky) své země a zohledňovat přitom svoji konkrétní profesi.

□ Každý jednotlivec nese zodpovědnost za své vlastní profesionální chování a musí si být vědom svého závazku vůči společenství EATA. Pokud některý projev chování není v souladu s deontologickými směrnicemi EATA a národní asociace, vyšetří a posoudí ho národní asociace, která případně rozhodne o sankcích.

Každý školitel EATA má povinnost o tomto Kodexu diskutovat a zohledňovat ho ve všech aspektech školení.

## **Oddíl II**

### **Jádro Etického kodexu**

Etika je obor, který činí explicitními základní hodnoty, jimiž se řídí myšlení a chování lidí.

*Hodnoty* vycházejí z existenciálního a filozofického hlediska, platí pro všechny a přispívají k blahu sebe a druhých. Jsou univerzální a přesahují jak kulturní normy, tak vývoj jednotlivých realizací.

*Etické zásady* jsou odvozeny z hodnot a vyjadřují postoje, které je třeba zaujímat pro převedení hodnot do profesní praxe. Zásady musejí být ze své povahy kulturně interpretovány. Některé zásady mohou být v různých kulturách vyjadřovány různě. Vztahují se rovněž na každou osobu, která je s dotyčným praktikem přímo či nepřímo spjata.

V této části budou uvedeny a definovány konkrétní hodnoty a etické zásady. Hodnoty jsou zásadní pro veškerý zdravý lidský vývoj, jak individuálně, tak interpersonálně, a lze je proto chápat jako základní lidská práva. Hodnoty popsané v tomto Kodexu jsou proto v souladu se Všeobecnou deklarací lidských práv<sup>6</sup>.

Etické zásady jsou zde stručně definovány. Je třeba je uplatňovat v praxi tím, že je brán ohled na přímo či nepřímo zúčastněné osoby. Proto je u každé zásady uveden seznam možných otázek, jimž je třeba se věnovat, má-li se jedinec chovat eticky vůči klientovi, vůči sobě jako praktikovi, vůči osobám, které školí, vůči kolegům a vůči lidskému prostředí / komunitě.

## **2.1 Základní hodnoty**

Hodnotou se rozumí to, co je zásadní pro člověka na podporu osobního rozvoje a naplnění sebe a druhých. Zahrnuje odkaz na přirozený zákon, který ovlivňuje to, jak se lidé chovají s respektem vůči sobě a druhým. Následující hodnoty mají vztah k lidským právům a jsou obsaženy ve Všeobecné deklaraci lidských práv.

Tento vztahový rámec je rovněž v souladu s existenciálními a filozofickými hledisky TA. Je možné vyvodit mnoho hodnot, následující seznam by proto členové EATA neměli považovat za vyčerpávající.

S ohledem na škálu aktivit jsou základními hodnotami tyto:

### **1. Lidská důstojnost<sup>7</sup>**

Každý člověk má hodnotu bez ohledu na pohlaví, sociální postavení, náboženské přesvědčení, etnický původ, tělesné či duševní zdraví, politické přesvědčení, sexuální orientaci atd.

### **2. Sebeurčení<sup>8</sup>**

Každý člověk má svobodu rozhodování o vlastní budoucnosti v mezích zákonů své země a s ohledem na potřeby sebe a druhých. Každý člověk se může z vlastních zkušeností učit sám sebe řídit, s respektem k povaze světa a svobodě druhých.

### **3. Zdraví<sup>9</sup>**

Tělesná a duševní stabilita je právem každého člověka a je třeba ji aktivně chránit.

---

<sup>6</sup> Všeobecná deklarace lidských práv byla vyhlášena 10. prosince 1948 Valným shromážděním Organizace spojených národů.

<sup>7</sup> Články 1, 2 a 3 Všeobecné deklarace lidských práv, viz přílohu.

<sup>8</sup> Články 18 a 19 Všeobecné deklarace lidských práv, viz přílohu.

<sup>9</sup> Články 24 a 25 Všeobecné deklarace lidských práv, viz přílohu.

#### 4. *Bezpečí*<sup>10</sup>

Každý člověk potřebuje příležitosti ke zkoumání a růstu v prostředí, které mu umožňuje pocít bezpečí.

#### 5. *Vzájemnost*<sup>11</sup>

Každý člověk, který žije a vyrůstá ve světě mezilidských vztahů, je spolu účasten na blahu druhých, rozvíjí vzájemnou závislost s druhými s cílem vytvářet bezpečí pro sebe a druhé.

Tyto hodnoty spolu vzájemně přímo souvisejí a ovlivňují osoby praktikující TA v jejich profesní činnosti.

### **2.2 Základní etické zásady**

Vzhledem k povaze hodnot a jejich významu v lidském životě a s cílem zaručit úctu a práva každého člověka je nezbytné stanovit jasné směrnice pro chování, jež jsou s hodnotami spjaty. Etické zásady vycházejí z hodnot a mají sloužit jako vodítka k praxi s cílem podporovat blaho, vývoj a růst člověka. Jsou normativní a nabízejí kritéria etického chování.

S použitím hodnot coby výchozího bodu lze určit okruh etických zásad. Mezi hlavní se řadí tyto:

- Úcta
- Posilování
- Ochrana
- Zodpovědnost
- Závazek ve vztahu

□

V rámci pomáhajících profesí se musí etické zásady působící na etické chování týkat mnoha cílových skupin. Mezi hlavní se řadí tyto:

- Klienti
- Já jako praktik
- Školené osoby
- Kolegové
- Lidské prostředí/komunita

Osoby praktikující TA musí zvažovat každou etických zásad odvozených z hodnot a provádět sebereflexi s cílem rozhodnout se, jaký postoj zaujmout a jak se chovat v případě každé z výše vyjmenovaných cílových skupin. Praktik musí analyzovat situaci, uvažovat o působení etických zásad na svou práci a volit chování, které bude brát zřetel na širokou škálu faktorů, např. klienta, sebe, prostředí atd.

---

<sup>10</sup> Články 22 a 23 Všeobecné deklarace lidských práv, viz přílohu.

<sup>11</sup> Článek 29 Všeobecné deklarace lidských práv, viz přílohu.

Po stručné definici každé z etických zásad následuje seznam naznačující body, jimž je třeba se věnovat. Praktikové podle nich mohou vyhodnotit situaci a přijímat zodpovědnost za svá rozhodnutí. Nejprve jsou uvedeny příklady dobré praxe, které se rozvinuly v reakci na danou etickou zásadu. Seznam obsahuje kritéria, jež musejí být obsažena v praxi TA. Účelem tohoto seznamu je podněcovat praktiky k tomu, aby sami sobě kladli otázky s cílem převést zásady do praxe. Nejde o vyčerpávající seznam a každý praktik při pohledu na uvedených pět cílových skupin nalezne vlastní odpovědi. Tento postup umožní praktikovi ujasnit si důvody svého chování.

1. *Úcta* ke každé osobě jako k člověku vedle konkrétních charakteristik nebo vlastností.

- vůči klientovi: praktik bere plně v úvahu a má snahu pochopit osobní stanovisko každého jednotlivce. Pomáhá osobě stát se kongruentní s vlastním stanoviskem. Poskytuje klientovi své nejlepší služby. Poskytuje bezpečné a profesionální prostředí a je si vědom vlastního stanoviska; usiluje o tvorbu důvěryhodného prostředí, vyhýbá se jakékoli situace, v níž je kdokoli vykořisťován atd.
- vůči sobě: praktik bere v úvahu svá vlastní stanoviska/obtíže/preference a postoupí některému z kompetentních kolegů klienta nebo situaci, kterou sám není ochoten nebo schopen zvládnout atd.
- vůči školeným: školitel si je vědom míry znalostí školených a dává jim odpovídající podporu, poskytuje jim veškeré nutné zdroje učení a je ochoten zabývat se svým vlastním stylem vyučování s cílem naladit se na učební potřeby školených atd.
- vůči kolegům: praktik si udržuje povědomí o profesionalitě kolegů a v případě obav tyto obavy přímo s kolegou probere. Po vyslechnutí reakce si praktik udělá na věc nezávislý názor atd.
- vůči komunitě: praktik bere v potaz konkrétní kulturu své komunity a nesmí usilovat o vnucování svých vlastních hodnot atd.

2. *Posílení*, které zdůrazňuje důležitost podpory růstu každé osoby.

- vůči klientům: praktik se zavazuje k práci na rozvíjení povědomí klientů o jejich důstojnosti, zodpovědnosti a právech atd.
- vůči sobě: praktik se trvale vzdělává v oblasti své specializace, aby si rozšiřoval své znalosti, a dbá o svůj profesní a osobní růst atd.
- vůči školeným: školitel hodnotí schopnosti osob, které školí, a umožňuje jim rozvíjet jejich potenciál, růst a blaho atd.
- vůči kolegům: praktik respektuje práci kolegů a vytváří příležitosti k rozvíjení jejich profesionality, usiluje o sdílení kompetencí namísto žárlivého střezení svých vlastních zjištění atd.
- vůči komunitě: praktik uvažuje v perspektivě blaha širšího společenství stejně jako jednotlivce atd.

3. *Ochrana*, což znamená požadavek pečovat o sebe i o druhé (tělesně, duševně atd.), a mít na zřeteli jedinečnost a hodnotu každého člověka.

- vůči klientům: praktik svým klientům nabízí přiměřené služby, poskytuje bezpečné pracovní prostředí (např. důvěrnost informací, fyzické bezpečí, informovaný souhlas u postupů s vysokým rizikem) a je si stále vědom případných destruktivních tendencí klienta. Neuzavírá ani neudrží profesionální smlouvu, v níž by jiné aktivity nebo vztahy mohly tuto smlouvu ohrozit (G)12; musí zachovávat důvěrnost i po skončení terapeutického vztahu (H) atd.
- vůči sobě: praktik dbá o své vlastní hodnoty a svůj proces učení a odmítá pracovat v situacích, při nichž by byl v rozporu se sebou nebo které vyžadují vyšší míru kompetence. Dbá o vlastní bezpečí a rozhoduje se vztah s klientem ukončit, pokud má tělesné či duševní obtíže, jež narušují jeho schopnost pracovat s klientem účinně a kompetentně (K) atd.
- vůči školeným: školitel podporuje studenty v tom, aby rozpoznali vlastní preference a limity, a tím chrání sebe a klienty před nevhodnými či škodlivými intervencemi. Stimuluje školené k tomu, aby dbali o svůj osobní a profesní růst, hledali své osobní styly a věnovali se osobním problémům, které ohrožují bezpečí jejich nebo druhých atd.
- vůči kolegům: praktik je ochoten konfrontovat ponižující výroky nebo činy kolegů (B) atd.
- vůči komunitě: praktik poskytuje klientům služby v naprostém souladu s platnými zákony země (I) atd.

4. *Zodpovědnost*, což znamená požadavek brát v úvahu důsledky našich vlastních činů coby klientů, školitelů, terapeutů, supervizorů, poradců atd.

- vůči klientům: praktik uzavírá jednoznačné smlouvy a naplňuje profesionální vztah takovým způsobem, aby klientovi nezpůsobil újmu, jestliže klient není schopen nebo ochoten fungovat autonomně a zodpovědně (E). Nesmí klienta jakkoli využívat (F) ani jednat způsobem, který klientovi způsobí záměrnou či úmyslnou škodu (C) atd.
- vůči sobě: praktik zvažuje dopad svého stanoviska na klienta a je obezřetný ve způsobu, jak na klienty reaguje, s cílem podpořit blaho a zabránit zneužívání atd.
- vůči školeným: školitel má povědomí o učebních potřebách osob, které školí, a poskytuje jim nezbytné prostředky a informace k učení. Jestliže školený není ochoten změnit neetickou situaci, školitel ho konfrontuje a rozhodne se pro konkrétní a etický postup atd.
- vůči kolegům: praktik přijímá zodpovědnost za to, že bude konfrontovat kolegu, pakliže má přiměřený důvod se domnívat, že kolega jedná neeticky; v případě, že není nalezeno řešení, nahlásí kolegu příslušnému subjektu zodpovědnému za etiku (L) atd.
- vůči komunitě: praktik chápe jako svou profesionální odpovědnost to, že má na paměti duševní a tělesné zdraví své komunity atd.



---

<sup>12</sup> Písmena v závorkách odkazují k předchozímu Etickému kodexu EATA.

5. *Závazek ve vztahu* znamená rozvíjení upřímného zájmu o blaho našeho klienta.

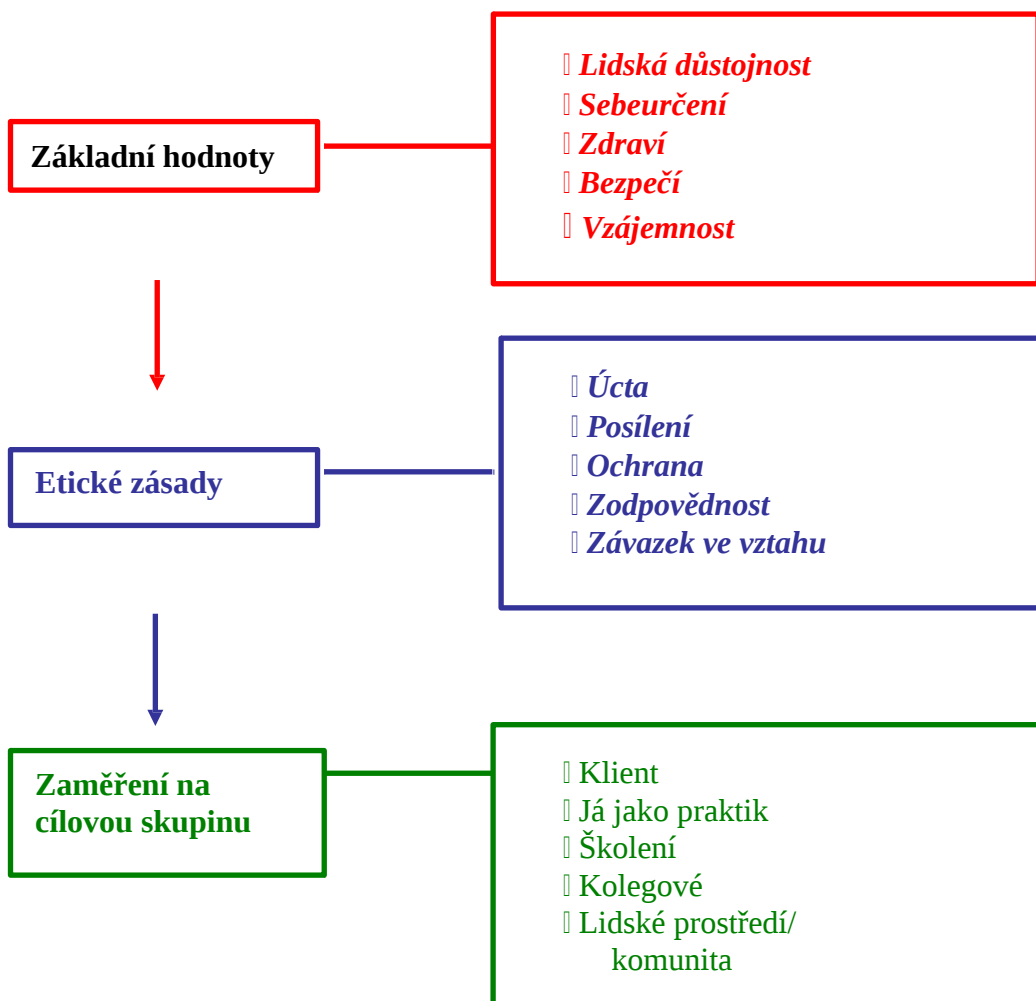
- vůči klientům: praktik dbá o to, aby bral v potaz interpersonální svět jednotlivce a uvažoval o tom, jak jej ovlivňuje atd.
- vůči školeným: školitel učí studenty brát v potaz interpersonální svět jejich klientů atd.
- vůči kolegům: praktik se účastní konferencí atd., kde sdílí s druhými své příspěvky atd.
- vůči komunitě: praktik si je vědom života své komunity a aktivně se ho účastní atd.

Při etickém rozhodování praktikům pomáhají etické zásady, které jim umožňují vyhodnocovat různé situace tak, aby volba jejich postupu byla dobře uvážená. Může se ovšem stát, že se praktici dostanou do situací, v nichž není možné všechny příslušné zásady sladit. Navzdory této obtíži praktik přesto musí konkrétní situaci zvážit, vzít v úvahu různá hlediska a přijmout odpovědnost za své rozhodnutí.

Následující schéma (obrázek 1) je syntézou jádra Etického kodexu. Pokud jde o etiku, každá situace je hodnocena na třech odlišných úrovních.

1. První úroveň, *Základní hodnoty* – týkají se každého člověka a mají všeobecnou platnost.
2. Druhá úroveň, *Etické zásady* – vyzývají ke kulturním interpretacím a předpokládají odlišnosti u různých profesí.
3. Třetí úroveň, *Zaměření na cílovou skupinu* – označuje lidi či situace, které je v etické praxi třeba brát v potaz.

Obrázek 1. Syntéza jádra Etického kodexu: tři úrovně analýzy etické praxe.



### **Oddíl III**

#### **Od kodexu k praxi<sup>13</sup>**

##### **3.1 Úvod**

Jak již bylo uvedeno, tento kodex si klade za cíl poskytnout praktikům TA referenční rámec, který jim pomůže zvažovat a analyzovat situace z pohledu etiky a brát přitom v úvahu složitost lidských situací. Tímto způsobem mohou praktikové činit přiměřená profesionální rozhodnutí, soustředit se na hodnoty a zásady, stejně jako na normy a zákazy. Kodex zdůrazňuje zodpovědnost praktika za rozhodování o tom, jak intervenovat ve své oblasti specializace, tj. v psychoterapii, poradenství, ve vzdělávání či v organizacích.

Současný kodex podtrhuje důležitost etického postoje, který se přirozeně musí projevit v etickém chování. Jeho záměrem je široká možnost uplatnění při analyzování situací, v nich praktik TA ve své praxi intervenuje, s cílem přispívat k růstu klienta a jeho komunity.

Každý člen EATA (1.5.2) se zavazuje používat Etický kodex jako referenční zdroj při své profesní praxi, a v souladu se zákony své země ho integrovat do deontologických směrnic.

Tento krátký oddíl chce být mostem k etické praxi. Nabízí grafický nástroj, který pomůže představit si nároky na složitost při uplatňování kodexu v praxi.

Tento nástroj – rastr pro etické posuzování – je výzvou pro každého praktika TA, aby si vypracoval svůj vlastní způsob uvažování o etice, aby přebíral zodpovědnost za volbu přiměřených vhodných intervencí prostřednictvím pozorné komplexní analýzy a posouzení situace.

##### **3.2 Rastr pro etické posuzování**

Následující rastr (obrázek 2) představuje klíčové body popsané v oddílu II tohoto Etického kodexu EATA; v zásadě vychází z třetího základního předpokladu uvedeného v části 1.2 tohoto kodexu: Etika identifikuje hodnoty, které lidem pomáhají uskutečňovat jejich lidský potenciál; hodnoty, které jsou základem etických zásad jako vodítek pro naplňování hodnot. Zásad, které jsou základem deontologických norem a slouží jako vodítka pro profesionální praxi.

Obrázek 2: Rastr pro etické posuzování podle Etického kodexu EATA



Obrázek 2 je grafickým znázorněním toho, že hodnoty představují základ a podklad pro etické zásady, jež je třeba uplatňovat v praxi. Šipka směřující od základních hodnot k etickým zásadám znázorňuje potřebu posuzovat každý problém nejprve z hlediska základních hodnot. Dalším krokem procesu je určení etických zásad relevantních pro danou situaci s ohledem na oblast uplatnění. Tento rámec je užitečným vodítkem pro orientaci intervence v kontextu praxe.

Spodní část obrázku se skládá z dvojrozměrné tabulky, která podtrhuje a umožňuje představit si složitost etického posuzování. Musíme brát v úvahu etické zásady a různé cílové skupiny zúčastněné v dané situaci, s cílem zhodnotit, která/které vyžadují zvláštní pozornost v intervenci. Praktici musejí často obsáhnout různé cílové skupiny a různé zásady najednou.

Praktik si musí být vědom potenciálních konfliktů, které vyvstanou, když určitou intervenci zvolí. Praktik TA se vědomě rozhoduje, s posouzením cílových skupin v dané situaci (já, klienti, školení, kolegové, komunita), s ohledem na důsledky pro dané osoby a s ohledem na svá vlastní stanoviska, vnímavost, minulost, kulturu a hodnoty.

### 3.3 Závěr

Dospět ke správnému etickému rozhodnutí je často obtížný a závažný proces, jenž je výsledkem složité operace, které si je praktik TA vědom prostřednictvím svého uvažování, s ohledem na priority mezi důležitými otázkami, které je třeba brát v potaz, a s ohledem na základní hodnoty, etické zásady a zaměření na různé cílové skupiny v profesionální praxi. Perspektiva tohoto Etického kodexu EATA zvyšuje zodpovědnost praktika, a řídit se jím je obtížnější než dodržovat nějaký kontrolní seznam norem či zákazů; to proto, že bere ohled na složitost lidského života a z toho vyplývající důležitost požadavku zvažovat spolu s projevy chování také hodnoty, záměry, postoje, touhy a obavy.

## **Příloha**

### **Články Všeobecné deklarace lidských práv, které se vztahují k základním hodnotám**

**Článek 1:** *Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.*

**Článek 2:** *Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení. Žádný rozdíl nebude dále činěn z důvodu politického, právního nebo mezinárodního postavení země nebo území, k nimž určitá osoba přísluší, ať jde o zemi nebo území nezávislé nebo pod poručenstvím, nesamosprávné nebo podrobené jakémukoli jinému omezení suverenity.*

**Článek 3:** *Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.*

**Článek 18:** *Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.*

**Článek 19:** *Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.*

**Článek 22:** *Každý člověk má jako člen společnosti právo na sociální zabezpečení a nárok na to, aby mu byla národním úsilím i mezinárodní součinností a v souladu s organizací a s prostředky příslušného státu zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva, nezbytná k jeho důstojnosti a k svobodnému rozvoji jeho osobnosti.*

**Článek 23:** *(1) Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti. (2) Každý, bez jakéhokoli rozlišování, má nárok na stejný plat za stejnou práci. (3) Každý pracující má právo na spravedlivou a uspokojivou odměnu, která by zajišťovala jemu samému a jeho rodině živobytí odpovídající lidské důstojnosti a která by byla doplněna, kdyby toho bylo třeba, jinými prostředky sociální ochrany. (4) Na ochranu svých zájmů má každý právo zakládat s jinými odborové organizace a přistupovat k nim.*

**Článek 24:** *Každý má právo na odpočinek a na zotavení, zejména také na rozumné vymezení pracovních hodin a na pravidelnou placenou dovolenou.*

**Článek 25:** *(1) Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při nezpůsobilosti k práci, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli. (2) Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské nebo nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.*

**Článek 29:** *(1) Každý má povinnosti vůči společnosti, v níž jedině může volně a plně rozvinout svou osobnost. (2) Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání a zachovávání práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha v demokratické společnosti. (3) Výkon těchto práv a svobod nesmí být v žádném případě v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.*